

ŹRÓDŁA WZROSTU I ROZWOJU WSI TKWIĄ GŁÓWNIEM W TWORZENIU NOWYCH MIEJSC PRACY

Waldemar Michna

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
– Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie
Dyrektor: prof. dr hab. Andrzej Kowalski

Słowa kluczowe: rozwój obszarów wiejskich, źródła finansowania, zatrudnienie
Key words: development of rural areas, sources of financing, employment

S y n o p s i s. Przedstawiono charakterystykę obszarów wiejskich w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej, ze wskazaniem znaczenia rozwoju pozarolniczych miejsc pracy. Omówiono kierunki (osie) rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007-2013 wskazując źródła ich finansowania. Rozwój obszarów wiejskich w Polsce powinien dotyczyć zarówno rozwoju rolnictwa, jak i działalności pozarolniczej. Ważny jest rozwój infrastruktury wsi, ale także tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach prowadzących działalność pozarolniczą produkcyjną czy usługową.

WPROWADZENIE

Wieś polska jest zapóźniona w rozwoju. Właśnie dlatego obecny okres nie jest i nie może być dla polskiej wsi zwykłym czasem historycznym. Wieś potrzebuje konkretnego planu działania określającego cel i sposoby społeczno-gospodarczego postępowania gwarantującego jej wyrównanie poziomu rozwoju do poziomu rozwoju, jaki osiągnęły one w krajach zachodnioeuropejskich będących od długiego czasu w Unii Europejskiej.

Wieś nie może być identyfikowana tylko z rolnictwem. Są to także przemysł, usługi, sektor morski, rekreacja, eksport, innowacja, badania. Wsi odpowiada filozofia Unii Europejskiej, która podtrzymuje także na przyszłe dziesięciolecia doktrynę społecznej gospodarki rynkowej [Barroso 2009]. Wsi odpowiadają unijne założenia, że odpowiedzi na dzisiejsze wyzwania nie należy szukać ani wyłącznie w rynku, ani wyłącznie w systemie państwa, ale także w demokracji obywatelskiej opartej na wartościach etycznych społeczeństwa.

Wieś może osiągnąć pożądane cele, jeśli wykreuje dostatecznie silną wolę polityczną i nada tej woli charakter kapitału społecznego zespolonego ściśle z kapitałem intelektualnym, rzeczowym i finansowym. Ukształtowanie odpowiedniej woli politycznej w kwestiach tworzenia odpowiedniego ładu społeczno-gospodarczego stać się powinno dominującym zadaniem na wsi w najbliższych latach.

OBECNE REALIA WIEJSKIE

W Polsce istnieje około 40 tys. wsi oraz około 15 tys. skupisk zagród wiejskich nazywanych przysiółkami, koloniami, leśnymi osiedlami itp. W 2005 r. zamieszkiwało na wsi 38,8% ludności kraju. Pojęcie wsi wiąże się z osiedlami, które nie mają nadanej urzędowej nazwy miasta.

W wielu krajach Europy osiedle wiejskie osiąga automatycznie nazwę miasta, gdy ma określoną liczbę mieszkańców. W Polsce prawa miejskie otrzymują konkretne osiedla w formie nadania im praw miejskich. Prawa miejskie w przeszłości umożliwiały głównie otrzymywanie środków na infrastrukturę komunalną, społeczną, gospodarczą. Obszary, które nie znajdują się w granicach konkretnych miast, stanowią wsie. One też otrzymują mniej środków na urządzenia komunalne i społeczne niż miasta.

Wsie są osiedlami bardzo zróżnicowanymi pod względem liczby mieszkańców [GUS]:

- 15% wsi zamieszkuje mniej niż 100 mieszkańców,
- 66% wsi zamieszkuje od 100 do 500 mieszkańców,
- 13% wsi zamieszkuje od 500 do 1000 mieszkańców,
- 6% zamieszkuje powyżej 1000 mieszkańców.

Wsie najmniejsze i przysiółki są mniej wyposażone w urządzenia infrastruktury, np. w postaci utwardzonych dróg, wodociągów, sieci gazowej, kanalizacji, szkół, sklepów. Liczebność mieszkańców w tej kategorii osiedli zmniejsza się.

Polskie wsie powstawały i powstają bez określonych planów przestrzennych. Są więc chaotycznie rozproszone w przestrzeni, a w dodatku brak uporządkowanego rozmieszczenia zagród wiejskich w granicach poszczególnych wsi, tworzy bardzo poważne problemy wyposażenia gospodarstw domowych i zagród wiejskich w infrastrukturę techniczną. Wyposażenie w sieć dróg utwardzonych, przebieg sieci elektrycznej we wsi, budowa sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej, podłączenie gospodarstw domowych i zagród wiejskich do oczyszczalni ścieków są inwestycjami relatywnie drogimi, a przez to trudnymi do sfinansowania. Wyposażenie małych wsi, a w tym zwłaszcza przysiółków jest niekiedy niemożliwe nawet wówczas, kiedy warunkiem realizacji konkretnej inwestycji jest tylko niewielki wkład własny beneficjentów.

Tymczasem infrastruktura komunalna wsi nie wyczerpuje potrzeb ogólnowiejskich inwestycji. Wsi potrzebna jest bardzo często komasacja gruntów rolnych, urządzenia melioracyjne, przechowalnie zbiorowe niektórych płodów rolnych (np. owoców), ośrodki wspólnych maszyn rolniczych, itp.

Niezależnie od inwestycji komunalnych oraz rolniczych, polskiej wsi potrzebna jest także pozarolnicza gospodarka wiejska. W Polsce, podobnie jak w całej Europie, nie ma już warunków do istnienia wsi złożonych jedynie z domowych gospodarstw rolniczych. Na wsi francuskiej tylko 27% wiejskiej ludności pracuje w rolnictwie, a pozostałe 73% – w wiejskich i miejskich zakładach przemysłowych, w handlu, w budownictwie, itp. Wieś jako osiedle nie ma współcześnie charakteru rolniczego.

W Austrii około 25% zatrudnionej ludności mieszkającej na wsi pracuje w rolnictwie, a pozostali mieszkańcy pracują poza rolnictwem. Podobnie jest w innych krajach zachodnioeuropejskich. Tak więc znamieniem wsi europejskiej jest wysoki poziom urbanizacji i industrializacji. Tymczasem w Polsce udział ludności wiejskiej zatrudnionej poza rolnictwem jest zdecydowanie mniejszy niż we wsiach zachodniej Europy.

W najbliższych 10 latach nieuchronnie będzie znaczne zmniejszenie liczby ludności zatrudnionej w rolnictwie. Mechanizmy rynkowe eliminują z rolnictwa ludzi, którzy osiągają zbyt niskie dochody. Stąd narasta potrzeba tworzenia na wsi programów, które zmierzają do

budowy w najbliższych 10 latach dla ludności wiejskiej nie mniej niż 1,5-2,0 mln miejsc pracy. Te miejsca pracy powinny powstawać bądź w miastach, bądź na wsi. W pierwszym rzędzie, podobnie jak w krajach UE, powinna powstawać licząca się dla zatrudnienia ludności wiejskiej – pozarolnicza gospodarka wiejska. Przyszłość należy do takiej wsi, w której 75% gospodarstw domowych utrzymuje się z pracy pozarolniczej. W Europie znikają wsie, które składają się tylko z rolników. W takiej wsi nie można utrzymać szkoły, poczty, punktu skupu, ośrodków usługowych.

KIERUNKI ROZWOJU GOSPODARKI OBSZARÓW WIEJSKICH W LATACH 2007-2015

Od wielu już lat Unia Europejska zachęca kraje członkowskie do budowy pozarolniczej gospodarki na wsi i przeznacza znaczne środki na rozwój obszarów wiejskich, a w tym głównie na pozarolnicze miejsca pracy na wsi. Określiła też cele, w tym ich hierarchię (a więc priorytety) rozwoju obszarów wiejskich. Dotyczy to zwłaszcza lat 2007-2013. Wynika to z faktu, iż budżet Unii Europejskiej opracowywany jest i uchwalany na 7 lat. Tymczasem zakłada się, że przydzielone środki na lata 2007-2013 powinny być wykorzystane w okresie nie dłuższym niż 2007-2015. Stąd też we wszystkich dokumentach zaznacza się, iż uchwalone środki na lata 2007-2013 mogą być dla beneficjentów źródłem finansowania w latach 2007-2015.

Unia Europejska przeznaczając dla poszczególnych krajów środki na cele rozwoju obszarów wiejskich określiła 4 zestawy celów, na jakie te środki mogą być przeznaczane. Powyższe zestawy celów nazwała osiami. W szczególności:

- oś 1 stanowi cele określone wspólnym pojęciem „poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego”; oznacza to, że część środków powinna być wykorzystana na wzmocnienie konkurencyjności sektora rolnego i leśnego; strategia ta wynika z faktu, że rolnictwo wciąż jest jedną z kluczowych części wiejskiej gospodarki; utrzymanie wysokiego poziomu konkurencyjności ma bowiem duże znaczenie,
- oś 2 określono hasłem: „Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich”; oznacza to, że część przeznaczonych przez UE środków powinna być kierowana na ochronę środowiska; UE upatruje w zespoleniu rolnictwa z ochroną środowiska dużą szansę dla rozwoju rolnictwa,
- oś 3 jest nośnikiem tezy „Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowanie obszarów wiejskich”; oznacza to, że część środków powinno się przeznaczać na różne cele poprawy życia na wsi; mogą one mieć różne formy począwszy od tworzenia nowych miejsc pracy do różnych form pomocy poszczególnym rodzinom; zarówno unijna myśl gospodarcza, jak i polska wysuwają kwestię tworzenia nowych miejsc pracy na wsi jako kwestie kluczowe,
- oś 4 zwana także „Leader”, oznacza możliwość przeznaczenia części środków na cele stanowiące rezultat doświadczeń lokalnych. Na przykład, jeśli w określonym środowisku lokalnym istnieją możliwości wzbogacenia gospodarki wiejskiej przez określoną inicjatywę, gwarantującą możliwość osiągnięcia większej efektywności nakładów, należy część środków poświęcić na powyższe cele. Dotyczy to różnych dziedzin lokalnej współpracy. Określone wyżej wyznaczniki działania w postaci 4 osi zostały zaopatrzone w polskiej administracji rządowej w cztery komentarze.

Po pierwsze: oś 1 zakłada, że konkurencyjność polskich gospodarstw rolnych można zwiększać przez ich restrukturyzację. Restrukturyzacja jest rozumiana jako powiększenie obszarowe tych gospodarstw, w szczególności przez przejmowanie ziemi (głównie w drodze dzierżawy) od gospodarstw niezdolnych do rozwoju, a więc jest to swego rodzaju innowacja działalności gospodarczej. Zakłada się także ograniczenie dotacji dla gospodarstw największych obszarowo, a zaoszczędzonymi środkami wspieranie gospodarstw mniejszych, ale dążących do przekształcenia się z gospodarstw niezdolnych do innowacji na gospodarstwa rozwojowe.

Przewiduje się także dalszą modernizację małych zakładów przemysłu spożywczego, co zwiększać będzie zdolność konkurencyjną całego rolnictwa. Poprawę konkurencyjności rolnictwa przewiduje się przez rozwój organizacji grup producenckich, a także przez poprawę stanu infrastruktury wsi.

Ponadto, przewiduje się zwiększanie konkurencyjności polskiego rolnictwa przez doszkadzanie rolników oraz rozwijanie systemu informacji w rejonach wiejskich. Wzrost kwalifikacji powinien być skoordynowany z kierunkami restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa. Niezbędne jest także tworzenie we wsiach sieci ośrodków usługowych.

Po drugie: oś 2 przewiduje zespolenie rozwoju rolnictwa z poprawą ochrony środowiska w rolnictwie. Podjęte będą bowiem działania na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolnych. Skoordynowane będą także działania związane z realizacją programu „Natura 2000”. Uruchomione też zostaną płatności dla obszarów „Natura 2000”, aby rolnicy mogli zrealizować zadania tego programu. Ukształtowała się przerośnia w postaci formuły, że wspólna polityka rolna powinna stawać się „zielona”, co oznacza, iż rolnicy będą otrzymywali dopłaty obszarowe, jeśli będą utrzymywali glebę i roślinność we właściwym stanie ekologicznym.

Wyjątkowego znaczenia nabiera synchronizacja realizacji zadań rolnictwa z zadaniami ochrony wód powierzchniowych i podziemnych. Kwestia ochrony wód wiąże się bardzo ściśle z gospodarką w rolnictwie. Istnieje bowiem w Polsce wiele regionów, gdzie ze względu na małą żyzność gleb lub niesprzyjające inne warunki naturalne (np. górzystość terenów), którym grozi zanik rolnictwa. Unia Europejska wspiera utrzymywanie rolnictwa także na glebach słabych i górzystych. Przewiduje więc wspieranie rolnictwa na glebach słabej jakości oraz na obszarach górskich.

W Polsce funkcjonują programy rolno-środowiskowe, których zadaniem jest właśnie utrzymywanie rolnictwa zagrożonego całkowitą marginalizacją. Polska posiada własne doświadczenia, że zanik rolnictwa w określonym regionie powoduje zamieranie gospodarki na określonych obszarach na dziesiątki lat. Ewidentnym przykładem są tu tereny Bieszczad, gdzie mimo upływu ponad pół wieku od upadku rolnictwa i wyludnienia wsi, nie udało się przywrócić normalnej gospodarki regionowi, który został opuszczony przez rolników.

Stąd też Polska przywiązuje duże znaczenie do programów przeciwdziałania marginalizacji rolnictwa nie tylko na ziemiach dobrych, ale także na ziemiach słabych.

Po trzecie: istotą zadania określonego pojęciem osi 3 jest tworzenie nowych pozarolniczych miejsc pracy, a więc tworzenie warunków do zatrudnienia ludności wiejskiej poza rolnictwem w celu poprawy warunków życia na wsi. Dotyczy to przede wszystkim pozarolniczych miejsc pracy. Rolnictwo może zmniejszać liczbę ludności zatrudnionej, ale nie może zwiększać stanu zatrudnienia. Przykładowo prognozuje się, że rolnictwo powinno ograniczyć stan zatrudnienia w okresie jednego pokolenia z około 2,0 mln osób obecnie do 1,5 mln.

Koniecznym, ale trudnym chociaż realnym zadaniem jest osiągnięcie w 2050 r. stanu zatrudnienia w rolnictwie około 1,5 mln ludzi w wieku zdolności do pracy, co stanowiłoby 25%

ogółu ludzi mieszkających i zatrudnionych na wsi. Tak więc w 2050 r. spośród około 6 mln ludności zamieszkałej na wsi i pracującej w pełnym wymiarze czasu pracy, około 4,5 mln powinno pracować poza rolnictwem, a ok. 1,5 mln w rolnictwie. Oznaczałoby to, że Polska osiągnęłaby w tym czasie (tj. w 2050 r.) strukturę zatrudnienia w rejonach wiejskich zbliżoną do obecnego stanu na wsi w krajach wysoko rozwiniętych. Osiągnięcie w połowie XXI wieku powyższego standardu europejskiego powinno być celem rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce.

I właśnie taką wizję rozwoju wsi polskiej należy umacniać wspierając pozarolniczą gospodarkę wiejską. Zrozumiałe jest, że w okresie do 2050 r. zmieniają się granice między miastem i wsią. Wiele wsi stanie się miastami. Wieś polska rozumiana jako 40 tys. obecnych miejscowości i 15 tys. przysiółków ulegać będzie urbanizacji i industrializacji oraz serwicyzacji. Warunkiem takiego rozwoju jest jednak rozpoczęcie energicznych działań interwencyjnych państwa na rzecz tworzenia pozarolniczej gospodarki na wsi.

Po czwarte: oś 4 stanowi twierdzenie, że należy wspierać inicjatywy oddolne w zakresie różnych działań grupowych. W latach 2004-2006 ujawniły się i podjęły działalność 162 Lokalne Grupy Działania (LGD). Grupy te opracowały programy rozwoju obiektów gospodarczych i zgłosiły się do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o umożliwienie im otrzymania określonych środków na różne cele (w tym na cele opisane w osi 3).

Zakłada się, że w latach 2007-2013 liczba Lokalnych Grup Działania powiększy się o ok. 50%, tj. do 240-250 lokalnych miejscowości i podejmie działania na rzecz rozwoju gospodarki pozarolniczej na obszarach wiejskich.

Rozwój aktywności LGD z lat 2004-2006 oraz zorganizowanie 80-90 nowych LGD na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy dla ludności rolniczej to wielka sprawa. Niezbędny do zrealizowania tego celu jest zarówno wielki kapitał intelektualny, jak i wielki kapitał społeczny. Realne jest jednak założenie, że tworzenie takiego ruchu na rzecz pozarolniczej gospodarki wiejskiej i tysięcy nowych miejsc pracy, może przyczynić się do znaczącego postępu w rozwoju urbanizacji i industrializacji oraz serwicyzacji rejonów wiejskich.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ROZWOJU GOSPODARKI NA OBSZARACH WIEJSKICH W LATACH 2007-2013

Polska otrzymała od Unii Europejskiej na cele urzeczywistnienia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2007-2013 znaczne środki finansowe (tab. 1). Z danych tabeli 1 wynika, że Polska otrzymała z UE 13 230 mln euro na cele rozwoju wsi. Unia Europejska nie rozdzieliła tych środków na poszczególne regiony. Podziału takiego dokonał rząd polski. Fundusze otrzymane od UE zostaną powiększone przez Polskę krajowym wkładem własnym do wysokości 17 217 818 tys. euro. Służą one będą rozwojowi obszarów wiejskich.

Ogółem środki finansowe na rozwój gospodarki na obszarach wiejskich i ich podział na poszczególne kierunki działania ilustruje tabela 2. Z danych tabeli 2 wynika, że Polska i UE uzgodniły, iż na cele poprawy konkurencyjności sektora rolnego i leśnego przeznaczy się w omawianym okresie 41,7% ogólnej kwoty środków, na poprawę stanu środowiska i terenów wiejskich – 32,2% środków, a na cele poprawy jakości życia na obszarach wiejskich – 19,9% środ-

Tabela 1. Roczne wkłady finansowe Europejskiego Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich na rozwój wsi w Polsce

Rok	Ogółem [tys. euro]
2007	1 989 718
2008	1 932 933
2009	1 872 740
2010	1 866 783
2011	1 860 574
2012	1 857 245
2013	1 850 046
Razem	13 230 03

Źródło: Europejski Fundusz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

ków. Na cele wspierania własnych inicjatyw grupowych oznaczonych pojęciem Leader przeznaczony się tylko 4,6% środków oraz 1,5% ogólnej puli środków w ramach PROW na cele pomocy technicznej.

Cele, na jakie mogą być wydane środki przeznaczone na rozwój obszarów wiejskich ilustrują dane tabeli 3, która przedstawia nie tylko kierunki i proporcje podziału środków, ale także instrumenty stosowane w procesie realizacji programu rozwoju obszarów wiejskich.

Informacje i dane liczbowe zawarte w tabeli 3 pozwalają stwierdzić, iż przeznaczone dla Polski środki stanowią wielką wartość. Umożliwią one niewątpliwie dokonanie istotnego postępu w rozwoju infrastruktury wiejskiej, a także modernizacji gospodarstw rolnych i wesprą ruch na rzecz modernizacji i restrukturyzacji gospodarstw.

Środki nie będą jednak zdolne dokonać przełomu w zakresie rozwiązania problemów bezrobocia w rejonach wiejskich. Tymczasem wobec zaistniałego kryzysu finansowego świata, sprawa ograniczania bezrobocia, ciągle będzie bardzo ważnym instrumentem poprawy warunków i jakości życia na wsi.

Tabela 2. Środki finansowe na rozwój obszarów wiejskich w podziale na osie w latach 2007-2013

Nazwa osi	Wkład publiczny			
	%	środki ogółem [tys. euro]	wkład EFRROW [%]	kwota [tys. euro]
Oś 1	41,7	7 187 532	75,0	5 390 649
Oś 2	32,2	5 546 002	80,0	4 436 801
Oś 3	19,9	3 430 184	75,0	2 572 638
Oś 4	4,6	787 500	80,0	630 000
Pomoc techniczna	1,5	266 600	75,0	199 950
Razem	100	17 217 818	76,8	13 230 038

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Warszawa, lipiec 2007.

KONSTATACJE I WNIOSKI

Rozwój gospodarki obszarów wiejskich powinien być rozumiany nie tylko jako rozwój infrastruktury komunalnej wsi, ale także jako tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach, w tym też w nowych zakładach usługowych. Oznacza to rozwój sfery pozarolniczej produkcji oraz sfery usług. Nie można gospodarki wiejskiej rozwijać ani przy pomocy zakładów produkcyjnych bez udziału usług, ani samych zakładów usługowych bez zakładów produkcyjnych. Zarówno rozwój przedsiębiorstw produkcyjnych, jak i usługowych powinien być zorientowany na ograniczenie bezrobocia. Polska wieś ma wielkie szanse rozwoju produkcji paliw odnawialnych przez stworzenie wiejskiej sieci zakładów produkujących te paliwa. Jest to ciągle niedoceniana szansa wsi i rolnictwa. Warunkiem rozwoju tego działu gospodarki jest m.in. organizacja rolników w grupy producenckie.

Nie można oczekiwać, iż w Polsce powtórzą się warunki, jakie w drugiej połowie XX wieku istniały w krajach Europy Zachodniej, gdzie przemysł rozwijał się na tak wielką skalę, że „wysał” nadwyżki siły roboczej z rolnictwa. Rolnicy, którzy zrezygnowali z pracy w rolnictwie i przenieśli się do przemysłu wydierżawiali ziemię sąsiadom, pozostającym rolnikom. Dzięki temu zmniejszała się ogólna liczba gospodarstw rolnych, powiększała się ich przeciętna powierzchnia. Poprawiała się struktura agrarna.

W Polsce przemysł nie wchłonie tak dużych nadwyżek siły roboczej z rolnictwa. Państwo musi się zobowiązać do planowego tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich. Te nowe miejsca pracy nie zawsze będą tak atrakcyjne, jak miejsca pracy w wielkim przemyśle. Często muszą je tworzyć sami rolnicy. Tworzenie nowej struktury agrarnej będzie więc uciążliwe, kosztowne i długotrwałe.

Dojrzała już obecnie sytuacja, aby stworzyć Narodowy Fundusz Wspierania Rozwoju Pozarolniczej Gospodarki Wiejskiej. Fundusz taki mógłby wspierać rozwój różnych publicznych przedsiębiorstw, np. przedsiębiorstw komunalnych, spółdzielczych, kółkowych, będący pod kontrolą społeczną spełniałyby dobrze swoją rolę, a jednocześnie przestrzegały kryteriów rynkowych.

Tabela 3. Indykatory podział środków na poszczególne działania rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007-2013 [tys. euro]

Kod działania	Nazwa działania/oś 1	Wydatki publiczne	Wydatki prywatne*	Koszt całkowity
111	Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie	40 000	0	40 000
112	Ułatwianie startu młodym rolnikom	420 000	0	420 000
113	Renty strukturalne	2 187 600	0	2 187 600
114	Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów	350 000	87 500	437 500
121	Modernizacja gospodarstw rolnych	1 779 932	2 669 898	4 449 830
123	Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej	1 100 000	3 300 000	4 400 000
125	Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa	600 000	0	600 000
132	Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności	100 000	0	100 000
133	Działania informacyjne i promocyjne	30 000	12 857	42 857
141	Zobowiązania z okresu 2004-2006 dla działania „Wspieranie gospodarstw niskotowarowych”	440 000	0	440 000
142	Grupy producentów rolnych	140 000	0	140 000
Razem oś 1		7 187 532	6 070 255	13 257 78
211, 212	Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)	2 448 750	0	2 448 750
214	Program rolnośrodowiskowy (Płatności rolnośrodowiskowe)	2 303 750	0	2 303 750
221, 223	Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne	653 502	0	653 502
226	Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzenie instrumentów zapobiegawczych	140 000	0	140 000
Razem oś II		5 546 002	0	5 546 002
311	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	345 580	345 580	691 160
312	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	1 023 584	1 023 584	2 047 167
321	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	1 471 440	0	1 471 440
322, 323, 313	Odnowa i rozwój wsi	589 580	0	589 580
Razem oś III		3 430 184	1 369 164	4 799 348
4.1/413	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju	620 500	403 115	1 023 615
4.21	Wdrażanie projektów współpracy	15 000	0	15 000
4.31	Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	152 000	0	152 000
Razem oś IV		787 500	403 115	1 190 61
Razem oś I, II, III, IV		16 951 217	7 842 534	24 793 752

* przewidywane maksymalne kwoty wkładu różnicowane w zależności od typu beneficjenta.
Źródło: jak w tabeli 2.

Istnieją liczne przesłanki, które pozwalają mieć nadzieję, iż wsparcie funduszem państwowym tworzenia publicznych małych i średnich przedsiębiorstw, a także prywatnych jednostek gospodarczych podejmujących wyżej wspomnianą działalność, mogłoby przynieść realne korzyści.

Fundusz wsparcia rozwoju pozarolniczej gospodarki wiejskiej jako instrument tworzenia nowych miejsc pracy mógłby powstawać np. z opłat za przekazywanie ziemi na cele pozarolnicze, z opłat za eksploatację różnych surowców, np. żwiru, piasku, kamienia na cele budownictwa.

Niezależnie od tego można rozważyć opodatkowanie istniejących przedsiębiorstw podatkiem w wysokości, np. 0,5 lub 1,0% zysku na cele rozwoju gospodarki pozarolniczej na wsi. Podatki przedsiębiorstw w Polsce nie są wysokie. W Polsce wynoszą one 19%, a w większości państw europejskich ok. 30%. Podwyższenie o 0,5 lub o 1% podatków dla przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych byłoby to realną zachętą finansową i moralną licznych wsi do aktywnego działania.

Polsce potrzebna jest pozarolnicza gospodarka wiejska. Stworzenie klimatu rozwoju wiejskiej pozarolniczej gospodarki tworzyć będzie ważną „lokomotywę” rozwoju dla całej gospodarki.

LITERATURA

- Barroso J. M. 2009: Założenia polityczne dla następnej komisji. Bruksela, 3.09.
Kłodziński M. (red.) 2008: Wyzwania przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie lat 2014-2020. IRWiR PAN, Warszawa.
Kłodziński M. 2006: Aktywizacja społeczno-gospodarcza gmin wiejskich i małych miast. IRWiR PAN, Warszawa.
Markowski T., Stasiak A. (red.) 2007: Rola polskiej przestrzeni w integrującej się Europie. PAN, KPZK, zeszyt 233, Warszawa.
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi-Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Warszawa, lipiec 2007.
Produkt krajowy brutto, rachunki regionalne w 2006 r. GUS, Katowice 2008.
Zawaliska K. (red.) 2005: Rozwój obszarów wiejskich. Doświadczenia krajów europejskich. IRWiR PAN, Warszawa.

Waldemar Michna

SOURCES OF DEVELOPMENT OF RURAL AREAS ARE TO BE FUND IN CREATION OF NEW JOBS

Summary

The paper aims to describe the characteristics of rural areas in Poland comparing to Rother countries of the European Union from the perspective of creation of off farms jobs. There were described main directions (axis) of development in the perspective of the years 2007-2013 (5) with the emphasis on the sources of financing. The paper argues that the development of rural areas in Poland should cover both agricultural and off farm activities. In this context there is important development of infrastructure of rural areas, as well as creation of new jobs in small and medium enterprises providing off farm production or services.

Adres do korespondencji:
prof. dr hab. Waldemar Michna
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej-PIB w Warszawie
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
e-mail: michna@ierigz.waw.pl